

LAGUTSKOTTETS BETÄNKANDE 30/2010 rd

Regeringens proposition med förslag till lagstiftning om övervakningsstraff och elektronisk övervakning i öppna anstalter

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 24 mars 2010 en proposition med förslag till lagstiftning om övervakningsstraff och elektronisk övervakning i öppna anstalter (RP 17/2010 rd) till lagutskottet för beredning.

Utlåtande

I enlighet med riksdagens beslut har grundlagsutskottet lämnat utlåtande i ärendet. Utlåtandet (GrUU 30/2010 rd) återges efter betänkandet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- överdirektör, avdelningschef Jarmo Littunen och lagstiftningsråd Ulla Mohell, justitieministeriet
- polisinspektör Antti Simanainen, inrikesministeriet
- medicinalråd Maria Vuorilehto, social- och hälsovårdsministeriet
- statsåklagare Mika Illman, Riksåklagarämbetet
- polisinspektör Ari-Pekka Calin, Polisstyrelsen

- specialmedarbetare Annamari Räisänen, Brottspåföljdsverket
- utvecklingsdirektör Kirsti Kuivajärvi, Brottspåföljdsmyndighetens centrala förvaltningsenhet
- regiondirektör Katri Järvinen, Södra Finlands brottspåföljdsregion
- direktör Tuula Tarvainen, Laukaa fängelse/samhällspåföljdsbyrå i Jyväskylä
- specialmedarbetare Irmeli Salakka, Vanda stads social- och hälsovårdsväsen
- ordförande Jari Tuomela, Vankilavirkailijain Liitto VVL ry
- verkställande direktör Olavi Kaukonen, Aklinikstiftelsen
- verksamhetsutvecklare Jan Bungerfeldt, Kriminalvården (Norrköping)
- professor (emeritus) Pekka Koskinen
- professor Pekka Viljanen.

Dessutom har skriftligt utlåtande lämnats av

- Östra och Norra Finlands brottspåföljdsregion
- Västra Finlands brottspåföljdsregion
- Finlands Kommunförbund.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att strafflagen ändras och att det stiftas en lag om övervakningsstraff. Dessut-

om ändras vissa andra lagar som har samband med dem. En ny straffrättslig påföljd föreslås

som ska heta övervakningsstraff. Det föreslagna straffet ska avtjänas i frihet men den dömde ska övervakas under straffet med hjälp av tekniska anordningar och på andra sätt.

Övervakningsstraffets huvudsakliga innehåll att den dömde ska följa ett individuellt planerat dagsprogram som innefattar en verksamhets-skyldighet och en skyldighet att iaktta bestämda begränsningar i rörelsefriheten. Den dömde är skyldig att vistas i en bostad avsedd för att avtjäna straffet vid alla tillfällen då han eller hon inte har någon orsak enligt verkställighetsplanen att avlägsna sig därifrån. Övervakningsstraffet kräver också en absolut drogfrihet av den dömde.

Ett övervakningsstraff kan dömas ut i stället för ett ovillkorligt fängelsestraff på längst åtta månader, om det finns ett hinder för att döma ut samhällstjänst, den dömde bedöms klara av övervakningsstraffet och uppfyller de övriga kraven för att döma ut straffet. Med avseende på strängheten ligger övervakningsstraffet mellan samhällstjänst och ovillkorligt fängelse. Tidiga-

re ovillkorliga fängelsestraff och övervakningsstraff kan till exempel utgöra ett hinder för att döma ut ett övervakningsstraff.

Bestämmelser om innehållet i och verkställigheten av övervakningsstraffet ska samlas i en ny lag om övervakningsstraff. Strafflagen ska kompletteras med bestämmelser om förutsättningar för påförande av ett övervakningsstraff.

Upprepade eller allvarliga brott mot villkoren för övervakningsstraffet leder till att straffet förvandlas till ovillkorligt fängelse.

I propositionen föreslås det vidare att elektroniska övervakningsmetoder som underlättar uppföljningen av hur fången rör sig ska införas i öppna anstalter. Den elektroniska övervakningen kommer inte att användas i alla fängelser utan Brottsförmyndigheten beslutar särskilt om övervakningen.

Lagarna avses träda i kraft den 1 januari 2011. Lagen om ändring av fängelselagen avses träda i kraft den 1 oktober 2010.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmän motivering

Regeringen avser att lagstifta om en ny straffrättslig påföljd, övervakningsstraff. Det ska dömas ut i stället för ovillkorligt fängelsestraff och avtjänas i frihet, men under verkställigheten ska den dömde övervakas med hjälp av tekniska anordningar, till exempel ett band som fästs vid hans eller hennes vrist, och andra lagfästa metoder. I påföljdssystemet kommer övervakningsstraff att placera sig mellan samhällstjänst och ovillkorligt fängelsestraff.

Övervakningsstraffet innebär att den dömde är skyldig att följa ett individuellt upplagt dagsprogram med en inbyggd verksamhetsskyldighet och vissa begränsningar i rörelsefriheten. Den dömde är skyldig att hålla sig till sin bostad eller något annat ställe som godkänts för straffverkställigheten alltid då han eller hon inte har någon orsak enligt verkställighetsplanen att lämna den. Övervakningsstraffet förutsätter dessutom absolut drogfrihet.

Med ett övervakningsstraff kan den dömde hålla kvar sin arbets- eller studieplats, tvärtemot vad som är fallet med ovillkorligt fängelsestraff. Trots att den dömdes skyldighet att hålla sig i sin bostad är ett väsentligt inslag i straffet, framhåller lagutskottet hur viktigt det är att den som dömts till övervakningsstraff har ett arbete, studerar eller har något annat slag av planerade aktiviteter. Det minskar risken för utslagning och upprätthåller den dömdes handlingsförmåga och sociala färdigheter. Övervakningsstraffet försämrar inte heller en förvärvsarbetande dömds ekonomiska situation i samma grad som ett ovillkorligt fängelsestraff. Att straffet i normala fall avtjänas hemma gör det lättare för den dömde att bevara sina familjerelationer och andra sociala relationer. Samtidigt undviker den dömde att komma i kontakt med fängelsens interna subkultur.

Vid övervakningsstraff spelar den dömdes egen motivation och ansvar för sig själv, viljan

att ändra sina levnadsvanor, följa givna regler och samarbeta med myndigheterna en klart större roll. Ju starkare de här faktorerna spelar in, desto mindre är risken för återfall i brott. Det framgår av propositionens motivering att handlingsprogram mot återfallsbrottslighet bevisligen fungerar bättre i frihet än i fångenskap.

Det framgår också att brottets art, vid sidan av övriga i lagen nämnda faktorer, kan bli ett hinder för att döma ut övervakningsstraff. Som exempel (s. 32) kan för det första nämnas brott som riktats mot en partner eller andra närstående som delar bostad med den dömd, typ misshandel eller sexualbrott. Ett sådant brott utgör i princip ett hinder för att döma ut övervakningsstraff, även om den som bor med den dömd ger sitt samtycke till det. Vidare nämns brott som det är lätt att fortsätta med hemifrån eller boplatser. Narkotikabrott och vissa informations- och kommunikationsbrott är exempel på sådana. Grova brott mot liv och hälsa hamnar redan på grund av straffskalan utanför övervakningsstraffets räckvidd. I vissa situationer, som vid upprepat brott, kan det finnas ett hinder i lag för att döma ut straff också för andra brott än brott mot liv och hälsa.

Brottspåföljdsmyndigheten måste göra en så noggrann föregående bedömning som möjligt av den dömdes förmåga att klara av övervakningsstraffet och av utsikterna i övrigt för att kunna döma ut övervakningsstraff. Det ska också klargöras om den dömd eventuellt behöver rehabilitering eller stödtjänster. Trots att övervakningsstraffet kräver absolut nykterhet och drogfrihet är ett sprit- eller drogproblem ändå inte alltid det enda som leder till olämplighet. I förekommande fall kan man bygga upp stödsatser som möjliggör för den dömd att avtjäna sitt straff oavsett sprit- eller drogproblem. Också här spelar ett tväradministrativt samarbete en stor roll. Men det är klart att socialt marginaliserade personer som saknar handlingsförmåga och som är svårt sprit- eller drogberoende är uteslagna från övervakningsstraff.

Brottspåföljdsmyndigheten har hand om verkställigheten och övervakningen av övervakningsstraffet och kostnaderna för det. Enligt mo-

tiven räknar man med att övervakningsstraffet kommer att tillämpas i tillräckligt omfattning tidigast 2012. Det finns varje dag konstant ca 130 övervakningsstraff som ska verkställas. De samlade kostnaderna för fullt ut avtjänat straff beräknas ligga kring 2,8 miljoner euro; det gör sammanlagt ca 59 euro per dag med övervakningsstraff. Lagutskottet kräver att det avsätts adekvata resurser för förberedelse av övervakningsstraff och övervakning i form av närarbete.

Propositionen utgår från att övervakningsstraffet inte får orsaka kommunerna merkostnader. Det får inte heller betyda någon ny förpliktelse för kommunen att ordna missbrukar- eller boendetjänster. De som avtjänar övervakningsstraff har, precis som alla andra som fullgör samhällspåföljder, tillgång till normala, för alla kommuninvånare avsedda social- och hälsovårdstjänster. De som dömts till övervakningsstraff har inte företräde till tjänsterna utan är i princip i samma situation som andra kommuninvånare. Kommunerna får statsandel utifrån invånarunderlaget för att ordna tjänster, alltså också för de kommuninvånare som fullgör samhällspåföljder. De samlade kostnaderna påverkas i många fall till exempel av att en förvärvsarbetande dömd inte behöver avtjäna sitt straff i fängelse och att kommunen därmed sparar in på försörjningsutgifter. När en dömd avtjänar sitt övervakningsstraff hemma undgår kommunen också merkostnader för eventuella boendearrangemang medan straffet verkställs. På längre sikt kan det vara till fördel inte minst för kommunens missbrukarvård att en dömd med missbrukarproblem motiveras att ta tag i sitt problem. Lagutskottet bekymrar sig emellertid för om kommunernas resurser ska räcka till i det nuvarande ekonomiska läget och känner sig manat att kräva att övervakningsstraffet inte får betyda merkostnader för kommunerna (*Utskottets förslag till uttalande 1*).

Enligt propositionen ska övervakningsstraff kunna dömas ut i stället för ett högst åtta månader långt ovillkorligt fängelsestraff. Den gällande lagen föreskriver att en gärningsman döms till samhällstjänst i stället för ett ovillkorligt fängelsestraff på längst åtta månader, om inte ovillkor-

liga fängelsestraff, tidigare samhällstjänststraff eller andra vägande skäl ska anses utgöra hinder för att döma ut ett samhällstjänststraff. Ett av villkoren för övervakningsstraff i den föreliggande propositionen är däremot att gärningsmannen inte kan dömas till samhällstjänst. Således kan den föreslagna längsta tiden åtta månader för övervakningsstraff anses vara logisk. Men vid övervakningsstraff handlar det om en ny och ganska krävande straffart och i det avseendet är det ett stort steg för påföljdssystemet. Därför har man anledning att överväga varje steg. Det är också viktigt att övervakningsstraffet har bred acceptans i samhället. Lagutskottet föreslår följaktligen att den längsta tiden för övervakningsstraff förkortas från åtta till sex månader. När vi vet mer om denna nya påföljd kan vi bedöma om räckvidden behöver breddas.

Regeringen föreslår vidare elektroniska metoder som gör det lättare att övervaka fångars rörelser i öppna anstalter. Begreppet öppen anstalt inbegriper här också arbetsplatser och verksamhetsställen som fångarna regelbundet besöker utanför det egentliga öppna anstaltsområdet. Genom den föreslagna ändringen i fängelselagen blir det möjligt att övervaka fångar i öppna fängelser med samma teknik som används för att verkställa övervakningsstraff. Det framgår av propositionsmotiven att bestämmelserna om öppna fängelser avses träda i kraft först och bestämmelserna om övervakningsstraff något senare. Det kan anses vara lämpligt. Då hinner man få erfarenheter av de tekniska anordningarna och den elektroniska övervakningen innan övervakningsstraffen införs.

Den nya lagstiftningen innebär att en ny påföljd och ny teknik införs och därför förutsätter lagutskottet att justitieministeriet lämnar en rapport till utskottet om verkställigheten av lagstiftningen om övervakningsstraff och elektronisk övervakning i öppna anstalter inom två år från det att lagstiftningen om övervakningsstraff har trätt i kraft (*Utskottets förslag till uttalande 2*).

Detaljmotivering

1. Lag om ändring av strafflagen

6 kap. Om bestämmande av straff

11 a §. Övervakningsstraff. Av de skäl som nämns i den allmänna motiveringen föreslår lagutskottet att den längsta tiden för övervakningsstraff i *1 mom.* förkortas från åtta till sex månader.

Vidare föreslår utskottet en språklig korrigering i *1 mom. 2 punkten*. Utskottets formulering lyfter tydligare fram domstolens prövningsrätt i saken. Motsvarande formulering återfinns i 6 kap. 11 § om utdömande av samhällsstraff.

Enligt *2 mom.* är villkoret för att övervakningsstraff ska komma i fråga att de myndiga personer som bor i samma bostad som gärningsmannen samtycker till att straffet verkställs i bostaden. Grundlagsutskottet konstaterar att det är nödvändigt för domstolens prövning av valet av strafftyp att samtycke inhämtas. Men det har ansetts att de föreslagna bestämmelserna är bristfälliga med tanke på minderåriga personers rättsliga ställning och att de bör preciseras på den punkten. Följaktligen föreslår lagutskottet att bestämmelserna om hörande av minderåriga i lagen om övervakningsstraff (lagförslag 2) kompletteras. En hänvisning till bestämmelsen bör ingå i 6 kap. 11 a § 2 mom. i strafflagen.

Grundlagsutskottet har sett det som en brist i lagförslag 1 och 2 att de inte lyfter fram att samtycket ska vara genuint och ges av egen fri vilja. Med tanke på dem som bor i samma bostad bör det säkerställas att villkoren är uppfyllda när deras skriftliga samtycke inhämtas till att övervakningsstraffet verkställs i bostaden. I förekommande fall ska domstolen höra de här personerna innan övervakningsstraff döms ut. Grundlagsutskottet vill komplettera 11 a § med en bestämmelse om att övervakningsstraff inte får dömas ut om det finns grundad anledning att misstänka att en person som bor i samma bostad har gett sitt samtycke efter påtryckningar. Tillägget är ett villkor för att lagförslag 1 ska kunna behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Också lagutskottet understryker att särskilt avseende måste fästas vid att samtycket är genuint och ges av fri vilja. I praktiken bör Brottpåföljdsmyndigheten och, när det gäller minderåriga, dessutom barnskyddsmyndigheterna lämpligen ta reda på om åsikten är genuin och bygger på personernas fria vilja. Att samtycket är genuint och frivilligt bör framgå av ett skriftligt dokument som fogas till verkställighetsplanen för övervakningsstraffet. På det sättet får också domstolen som bestämmer om övervakningsstraffet kännedom om saken. För att genomföra de bestämmelser som grundlagsutskottet kräver i sitt utlåtande föreslår lagutskottet att 11 a § 2 mom. kompletteras med att de myndiga personer som bor i samma bostad som gärningsmannen ska ha gett sitt samtycke av sin egen bestämda vilja. Med detta avses personernas försäkran, som ska skrivas in i det skriftliga samtycket. I det här sammanhanget finns det också anledning att komplettera 8 § 3 mom. om skriftligt samtycke i lagförslag 2.

Grundlagsutskottet har sett på lagförslagen också ur den synvinkeln hur övervakningsstraffets innehåll bestäms. Det framgår av 7—9 § i lagförslag 2 om övervakningsstraff att straffets art bestäms utifrån flera olika handlingar. Enligt 7 § ska Brottpåföljdsmyndigheten på begäran av åklagaren eller domstolen utreda såväl den misstänktes personliga förhållanden till den del de är av betydelse med tanke på dömmande till övervakningsstraff som de övriga förutsättningarna för övervakningsstraff. Utifrån 3 mom. ska en verkställighetsplan fogas till utredningen om Brottpåföljdsmyndigheten anser att ett övervakningsstraff är motiverat eller om åklagaren eller domstolen särskilt begär det. Verksamhetskyldigheten bör enligt motiven (s. 38) bestämmas så exakt som möjligt redan i utredningsfasen eftersom det underlättar domstolens prövning. Det är viktigt också för att straffet med hänsyn till dess art i så fall blir bestämt så noggrant som möjligt genom domstolens beslut. I den straffrättsliga legalitetsprincipen ingår också ett krav på att straff för brott ska bestämmas i lag. Därför vill grundlagsutskottet ändra 7 § i lagförslag 2 så att domstolen får döma en brotts-

misstänkt till övervakningsstraff bara om den bedömer att det utifrån en utredning enligt 7 § 1 mom. finns förutsättningar för det och om en verkställighetsplan för övervakningsstraffet har lämnats in till domstolen innan den dömer ut straffet. Det är villkoret för att lagförslag 2 ska kunna behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Lagutskottet konstaterar att en verkställighetsplan av de skäl som framgår av grundlagsutskottets utlåtande är ett nödvändigt villkor för att övervakningsstraff ska kunna dömas ut. Därför behöver det lagstiftas i 11 a § i lagförslag 1 om att domstolen ska ha tillgång till en verkställighetsplan innan övervakningsstraff döms ut. Utskottet föreslår att paragrafen kompletteras med en bestämmelse om att övervakningsstraff inte får dömas ut om det inte finns en verkställighetsplan. Verkställighetsplanen ska innehålla de uppgifter som avses i 7 § 3 mom. i lagförslag 2 och deras skriftliga samtycke som bor i samma bostad enligt 8 § 3 mom. i samma lagförslag; därigenom försäkras man sig om att domstolen får kännedom om de här omständigheterna. Lagutskottet hänvisar till grundlagsutskottets utlåtande och föreslår att 7 § i lagförslag 2 kompletteras.

2. Lag om övervakningsstraff

2 §. *Övervakningsstraff.* Enligt motiven (s. 33) avses i 6 kap. 11 a § i lagförslag 1 med bostad bara ett utrymme som är avsett för boende där gärningsmannen har rätt att vistas oberoende av dess ägarförhållanden och byggnadstyp. I 2 § i lagförslag 2 avses med bostad också något annat motsvarande ställe där den dömda bor och som lämpar sig för att verkställa övervakningsstraff. I praktiken är det fråga om olika slag av anstalter, till exempel en anstalt för missbrukarvård eller för rehabilitering, som den dömda är placerad i. Också grundlagsutskottet har noterat att begreppet "bostad" används olika i lagförslag 1 och 2. För att begreppet ska vara klart och med hänsyn till att samtycket från andra som bor i samma bostad till att straffet verkställs som övervakningsstraff inte ens har avsetts omfatta andra personer i en anstalt (s. 33) anser lagut-

skottet att det i 2 § 2 mom. bara bör bestämmas att övervakningsstraffet kan verkställas också på något annat lämpligt ställe där den dömde får vård eller där han eller hon annars permanent vistas. Med "lämpligt" avses uttryckligen att stället lämpar sig för att verkställa ett övervakningsstraff.

Utskottet har dessutom korrigerat lydelsen i första meningen i 2 mom.

4 §. Rätt att avlägsna sig från bostaden. Det centrala i övervakningsstraffet är att den dömde är skyldig att stanna i sin bostad. Enligt den föreslagna 4 § får den dömde avlägsna sig från sin bostad endast på det sätt som anges i verkställighetsplanen och veckoschemat i 9 § och när han eller hon har beviljats tillstånd enligt 17 §. Utifrån 17 § kan den dömde i enskilda fall beviljas tillstånd till tillfälligt undantag från skyldigheten i verkställighetsplanen, om det är nödvändigt på grund av att han eller hon insjuknat eller på grund av någon annan oförutsebar händelse som inverkar på straffverkställigheten.

Grundlagsutskottet menar att relationen mellan 4 och 17 § är något problematisk med tanke på straffverkställighetens proportionalitet. Redan i motiven till 4 § (s. 34) framhålls det att det är klart att den dömde i oförutsebara situationer ska ha möjlighet att avlägsna sig från sin bostad eller att stanna där trots verksamhetsskyldigheten. Lagutskottet hänvisar till grundlagsutskottets utlåtande och föreslår en generell hänvisning till 17 § i 4 §. Vidare föreslår det att 17 § ändras i de delar som gäller tvingande akuta situationer.

6 §. Övervakning. Enligt 6 § 1 mom. övervakas den som dömts till övervakningsstraff med hjälp av tekniska anordningar som installeras i hans eller hennes bostad, ges till den dömde eller fästs vid den dömdes handled, vrist eller midja eller med en kombination av sådana anordningar. Det framgår av paragrafmotiven (s. 36) att bestämmelsen bara ger rätt att använda anordningar på kroppen, inte till exempel att ett mikrochip eller någon annan motsvarande övervakningsanordning installeras under den dömdes hud. Grund-

lagsutskottet vill att bestämmelsen preciseras med att det är fråga om en anordning som fästs på den dömde.

Vidare påpekar grundlagsutskottet att skyddet för hemfriden och privatlivet — inte minst när det gäller familjemedlemmar — kräver att de tekniska anordningarna inte får möjliggöra sådan teleavlyssning eller optisk övervakning enligt 5 a kap. 1 § i tvångsmedelslagen som inkräktar på hemfriden.

För att lagförslaget ska kunna behandlas i vanlig lagstiftningsordning måste den här preciseringen och avgränsningen införas i paragrafens 1 mom. Lagutskottet föreslår att ändringarna görs i 1 mom.

I 2 mom. föreslås bli föreskrivet att en tjänsteman vid Brottsförhållningsmyndigheten och en biträdande övervakare enligt 29 § har rätt att oanmäld få tillträde till den dömdes bostad för att övervaka att den dömde fullgör sin skyldighet att stanna i sin bostad och att vara drogfri. Grundlagsutskottet anser att 2 mom. bör ändras för att det ska framgå att det bara är en myndighet som har tillträde till en dömds bostad för att utreda misstanke om en förseelse. Det är ett villkor för att lagförslaget ska kunna behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Däremot ser det inget hinder för att lagstifta att en person utanför myndighetsmaskineriet kan utses för att bistå övervakaren i åtgärder som omfattas av hemfriden. Följaktligen föreslår lagutskottet att 2 mom. kompletteras med uttrycket "i dennes sällskap". För att undvika oklarhet konstaterar det att rätten "att oanmäld få tillträde till den dömdes bostad för att övervaka att den dömde fullgör sin skyldighet att stanna i bostaden" täcker in inte bara besök för att utreda en förseelse utan också bland annat överraskningsbesök som hör till normal övervakning.

7 §. Utredning av förutsättningar samt verkställighetsplanen. Lagutskottet hänvisar till grundlagsutskottets utlåtande och det som sagts om 11 a § i lagförslag 1 och föreslår att paragrafen får ett nytt 4 mom. Domstolen ska få döma en brottsmisstänkt till övervakningsstraff bara om den bedömer att det utifrån en utredning enligt 7 § 1

mom. finns förutsättningar för det och om en verkställighetsplan för övervakningsstraffet har lämnats in till domstolen innan den dömer ut straffet.

8 §. Förfarandet när förutsättningar utreds och verkställighetsplanen utarbetas. Övervakningsstraffet går i centrala delar ut på att den dömda är skyldig att stanna i sin bostad och delta i anvisad verksamhet. För att straffet ska kunna verkställas krävs det att den dömdes familj och närstående är med om det. Det ska alltså klarläggas vilken åsikt alla de personer som bor i samma bostad som den dömda har och att de ger sitt samtycke till att övervakningsstraffet verkställs i bostaden och till övervakningsbesök i samband med verkställigheten. Verkställighetsplanen i 8 § 3 mom. ska kompletteras med skriftligt samtycke från de myndiga personer som bor i den bostad som övervakningsstraffet enligt planerna ska verkställas i till att straffet verkställs och till övervakningsbesök i samband med verkställigheten. De som är under 18 år ska ges tillfälle att bli hörda, om de har fyllt 12 år. Deras åsikt som inte fyllt 12 år ska utredas i enlighet med 20 § i barnskyddslagen.

Lagutskottet har föreslagit att villkoren i 11 a § 2 mom. i lagförslag 1 preciseras med att de myndiga personer som bor i samma bostad som gärningsmannen av sin egen bestämda vilja ska ha samtyckt till att övervakningsstraffet verkställs i bostaden. Därmed behöver 8 § 3 mom. ytterligare kompletteras med att det skriftliga samtycket bör innefatta en försäkran om att det har getts av egen bestämd vilja.

Grundlagsutskottet anser att bestämmelserna är bristfälliga med tanke på de minderårigas rättsliga status. Barn har i princip samma grundläggande fri- och rättigheter som vuxna. De skall bemötas som individer och de ska ha rätt till medinflytande enligt sin utvecklingsnivå i frågor som gäller dem själva. Skyddet för de grundläggande fri- och rättigheterna är emellertid i deras fall förknippat med frågan om vem som utövar en omyndigs talerätt. Enligt 20 § i barnskyddslagen ska barnets åsikt beaktas enligt barnets ålder och utvecklingsnivå. Åsikten ska skri-

vas in i den handling som gäller samtycke till att övervakningsstraffet verkställs. En minderårigs samtycke ges av vårdnadshavaren eller någon annan intressebevakare på den minderåriges vägnar. Om en minderårig på goda grunder — till exempel av rädsla för den dömda — motsätter sig verkställighet i bostaden och med hänsyn till sin ålder och utvecklingsnivå är mogen att bedöma frågan, får samtycke inte ges. Följaktligen finns det anledning att precisera det som sägs om minderårigas villkor i 8 § 3 mom.

Utskottet föreslår således att bestämmelserna om utredning av en minderårigs samtycke i 3 mom. preciseras. Enligt den föreslagna formuleringen kan en minderårigs åsikt skrivas in också i någon annan bilaga till verkställighetsplanen än bilagan om samtycke till verkställigheten. Vidare föreslår utskottet en explicit bestämmelse om att ett övervakningsstraff inte får börja verkställas om en minderårig av motiverad anledning motsätter sig verkställigheten och till sin ålder och utvecklingsnivå är mogen att bedöma saken. Bestämmelsen innebär att ett övervakningsstraff i en sådan situation inte får börja verkställas, även om den minderåriges vårdnadshavare har samtyckt till det på den minderårigas vägnar.

9 §. Precisering av verkställighetsplanen. Enligt andra meningen i 1 mom. ska den dag då avtjänandet av straffet inleds och avslutas antecknas i den preciserade verkställighetsplanen. Det är inte möjligt att precisera verkställighetsplanen med vilken dag straffet börjar och avslutas förrän strafftiden har beräknats. Därför vill utskottet ändra bestämmelsen så att den beräknade tiden för att börja avtjäna straffet ska antecknas i den preciserade verkställighetsplanen. När dagen för att börja och sluta avtjäna straffet har bekräftats kan de skrivas in i verkställighetsplanen.

11 §. Tid för avtjänande av övervakningsstraff. Paragrafen ska ange när ett verkställigheten av ett övervakningsstraff inleds och inom vilken tid den ska slutföras. Den bör också beakta 22 § om verkställighet av flera övervakningsstraff. Lagutskottet föreslår en kompletterande precisering i 1 mom.

Vidare vill lagutskottet för att undvika oklarhet komplettera 2 mom. med en hänvisning till 3 kap. 1 § 1 och 2 mom. i fängelselagen. Mening- en är att säkerställa att längden av ett övervak- ningsstraff räknas ut enligt samma principer som längden på ett fängelsestraff.

Av utskottets ändring i 1 mom. följer att där nämns både ett år och ett år och sex månader. Därför behöver hänvisningarna i 3 mom. om en maximitid om ett år ändras till en allmän hänvis- ning till 1 mom.

I 3 mom. anges vilken tid som inte räknas in i maximitiden enligt 1 mom. Paragrafens 3 mom. behöver dessutom kompletteras med en hänvis- ning till 20 § om temporärt avbrott i verkställig- heten av ett övervakningsstraff, om den dömd- e misstänks ha brutit mot sina skyldigheter enligt lagen och saken inte omedelbart kan utredas. I det här sammanhanget behöver det också lagstif- tas om vissa särskilda verkställighetssituatio- ner. Lagutskottet föreslår att 3 mom. preciseras enligt det som sagts ovan.

13 §. Den dömdes allmänna skyldigheter. En- ligt 7 punkten är den dömd- e skyldig att ge en tjänsteman vid Brottsför- följdsmyndigheten och en biträdande övervakare som utför ett övervak- ningsuppdrag tillträde till sin bostad. Grundlags- utskottet anser att punkten bör ändras för att det ska framgå att det bara är en myndighet som har tillträde till en dömds bostad för att utreda miss- tanke om en förseelse. Det är villkoret för att lagförslaget ska kunna behandlas i vanlig lag- stiftningsordning. Däremot finns det ingenting som hindrar att lagstifta att en person utanför myndighetsmaskineriet kan utses för att bistå övervakaren i åtgärder som omfattas av hemfri- den. Följaktligen föreslår lagutskottet att punkt 7 preciseras med en biträdande övervakare "*i den- nes sällskap*". Bestämmelsen innebär att den bi- trädande övervakaren inte har någon självstän- dig rätt att få tillträde till den dömdes bostad för att utföra ett övervakningsuppdrag, om det inte handlar om att utreda misstanke om en förseelse.

14 §. Drogfrihet. Drogfrihet är ett väsentligt in- slag i övervakningsstraffet. Den dömd- e får allt-

så inte medan verkställigheten av ett övervak- ningsstraff pågår använda droger som avses i 3 § 1 mom. i narkotikalagen (373/2008), alkohol el- ler något annat berusningsmedel och inte heller vara påverkad av något berusningsmedel.

Av de skäl som nämns i den allmänna motive- ringen (s. 20) är drogfrihetskravet ovillkorligt; också ett mycket obetydligt bruk är alltså förbju- det. Utskottet anser att bestämmelsen är motive- rad. Med alkohol avses här detsamma som till exempel i fängelselagen (767/2005). Bestäm- melsen gäller således också sådana ämnen i 3 § i alkohollagen som innehåller högst 2,8 volym- procent etylalkohol.

Lagutskottet vill ytterligare förtydliga att be- stämmelsen med verkställighet avser verkstäl- lighet av ett övervakningsstraff före villkorlig frigivning. I 24 § föreskrivs om tiden för villkor- lig frihet.

15 §. Kontroll av drogfrihet. Paragrafen hand- lar om metoder och förfaranden som tillämpas vid kontrollen av drogfrihet. Enligt 1 mom. kon- trolleras drogfriheten genom urin- eller saliv- prov och utandningsprov. Om den dömd- e utan giltig orsak vägrar lämna utandningsprov eller urin- eller salivprov kan det utifrån 2 mom. be- stämmas att han eller hon ska lämna ett blod- prov. Utskottet har erfarit att det i samband med beredningen av verkställigheten av övervak- ningsstraff har ansetts att det också bör vara till- låtet att kontrollera drogfriheten med hjälp av en anordning (ett band) som mäter utsöndringen av alkohol via svett. Ett band för mätning av drog- frihet kräver i regel en accesspunkt hemma eller på verksamhetsstället för överföring av data till ett webbaserat tillämpningsprogram.

I sitt utlåtande bedömer grundlagsutskottet övervakningen av verkställigheten av övervak- ningsstraff med hjälp av tekniska anordningar som installeras i den dömdes bostad, ges till den dömd- e eller fästs vid den dömdes handled, vrist eller midja eller med en kombination av sådana anordningar. Det anser att det inkräktar på den dömdes personliga integritet att en anordning fästs vid honom eller henne. Men i det här sam- manhanget kan intrånget anses så obetydligt och

nödvändigt med hänsyn till straffets art att det inte i sig bereder några konstitutionella problem att en anordning fästs på den dömden.

Lagutskottet konstaterar att det inte har funnits något förslag om kontroll av drogfriheten med ett band i regeringens proposition, utan att det dykt upp alldeles i slutfasen av behandlingen i utskottet. Grundlagsutskottet har i sitt utlåtande inte tagit ställning till denna typ av fortlöpande kontroll av en människas fysiska tillstånd. Lagutskottet anser sig inte kunna ta ställning utan närmare utredningar. Frågan måste klarläggas med omsorg och först därefter går det att bedöma om det finns någon chans att införa ett sådant tekniskt hjälpmedel.

17 §. Temporära undantag från skyldigheten att delta i verksamhet eller stanna i bostaden. Enligt 4 § får den dömden avlägsna sig från sin bostad endast på det sätt som föreskrivs i verkställighetsplanen och veckoschemat i 9 § och när han eller hon har beviljats tillstånd enligt 17 §. Enligt 17 § kan den dömden i enskilda fall beviljas tillstånd till temporärt undantag från skyldigheten i verkställighetsplanen, om det är nödvändigt på grund av att han eller hon insjuknat eller på grund av någon annan oförutsebar händelse som inverkar på straffverkställigheten. Den dömden är skyldig att omedelbart underrätta Brottsförklaringsmyndigheten om en sådan orsak.

Enligt motiven är det klart att den dömden i akuta och oförutsebara situationer ska ha möjlighet att avlägsna sig från sin bostad eller att stanna där trots verksamhetsskyldigheten. "Tillstånd" antyder ett föregående samtycke, som det i brådskande situationer - typ sjukdomsfall - inte är möjligt att få. Därför vill grundlagsutskottet att paragrafen formuleras om så att undantag från verkställighetsplanen i de situationer som anges där ska bygga direkt på lag och att den dömden ska vara skyldig att utan dröjsmål underrätta Brottsförklaringsmyndigheten om avvikelser. Dessutom kan det föreskrivas att underrättelsen ska lämnas före avvikelserna, om det är skäligt möjligt. För proportionalitetens skull anser grundlagsutskottet det viktigt att undantag från verkställighetsplanen inte begränsas bara till

""oförutsägbara händelser", utan att undantag ska vara möjliga "av tvingande skäl".

Lagutskottets åsikt är att det inte är lämpligt att helt avstå från tillståndsförfarandet. Men det är motiverat att den dömden direkt med stöd av lagen ska ha rätt att avvika från verkställighetsplanen om det av tvingande skäl är nödvändigt i en oförutsebar situation enligt paragrafen. Men då är den dömden skyldig att omgående underrätta Brottsförklaringsmyndigheten om saken. Lagutskottet föreslår att det ska föreskrivas om undantag med tillstånd i 1 mom. och om undantag direkt med stöd av lagen i 2 mom. I 31 § föreskrivs vem som har rätt att fatta beslut med anledning av underrättelsen. Meningen är att det genom den preciserade verkställighetsplanen i 9 § ska bestämmas hur den dömden ska underrätta om behovet av undantag och om hur det ska verifieras att undantagsgrunden är tillförlitlig.

18 §. Brott mot skyldigheter. För att tydliggöra relationen mellan brott mot skyldigheter i 18 § och grovt brott mot skyldigheter i 19 § föreslår lagutskottet att 18 § 1 mom. preciseras med uttrycket "på något annat sätt än vad som avses i 19 §". Dessutom behöver momentet kompletteras med en hänvisning också till 17 § om att den dömden är skyldig att underrätta Brottsförklaringsmyndigheten om en temporär avvikelse från verkställighetsplanen.

19 §. Grovt brott mot skyldigheter. Paragrafen anger när den dömden ska anses ha gjort sig skyldig till grovt brott mot skyldigheter och om vilka åtgärder som följer av brottet. Som grovt brott mot skyldigheter anses för det första att den dömden inte börjar avtjäna sitt straff eller avbryter avtjänandet utan något godtagbart skäl till det. En annan form av grovt brott mot skyldigheter är att den dömden gör sig skyldig till brott. Grundlagsutskottet har sett den här punkten som kvistig ur proportionalitetssynvinkel, för om den tolkas ordagrant betyder den att en aldrig så lindrig gärning - som att man gör sig skyldig till fortkörning - leder till att övervakningsstraffet förvandlas till ovillkorligt fängelsestraff. Det framgår ändå av motiven att punkten inte avses gälla

lindriga brott. Att en person gör sig skyldig till brott som ger något annat straff än böter (s. 43) skulle i stort sett alltid leda till att verkställigheten avbryts och till att övervakningsstraffet förvandlas till fängelse.

Lagutskottet vill att den avsedda skillnaden mellan brott som bestraffas med böter och andra brott framgår av lagen. Paragrafen behöver också vara så tydlig som möjligt för att trygga en enhetlig lagtillämpning. Därför föreslår utskottet att bestämmelsen preciseras med att det ska handla om ett brott med en strängare påföljd än böter. Brottspåföljdsmyndighetens skyldighet att vidta åtgärder för att föra saken till domstol ska alltså inte vara beroende till exempel av bedömningen av det förestående straffet, utan saken ska avgöras direkt utifrån straffskalan för brottet. Att den dömde gör sig skyldig till ett brott eller en förseelse som bara ger böter eller ordningsbot utgör därmed inte något grovt brott mot skyldigheter och betyder inte att Brottspåföljdsmyndigheten ska vidta åtgärder för att föra saken till domstol, utan att myndigheten i så fall ska ge den dömde en skriftlig varning enligt 18 §. Men det ska röra sig om ett grovt brott mot skyldigheter om den dömde trots skriftlig varning på nytt gör sig skyldig till ett brott eller en förseelse som ger böter.

Det ska alltså också anses som ett grovt brott mot skyldigheter att den dömde trots skriftlig varning handlar stick i stäv med sina lagfästa skyldigheter. Av paragrafmotiven framgår det att så lite som två lindriga förseelser i det här läget redan betraktas som ett grovt brott mot skyldigheter. Vidare ska förseelserna precis som enligt lagen om samhällstjänst vara samma eller likadana gärningar eller försummelser. För att tydliggöra detta föreslår utskottet att bestämmelsen kompletteras med orden "på nytt".

Enligt paragrafen är ett förbud mot att börja verkställa ett övervakningsstraff eller ett avbrott i verkställigheten inte en prövningsfråga, tvärtom vad propositionsmotiven låter förstå på denna punkt. Det hör till Brottspåföljdsmyndigheten, närmare bestämt chefen för byrån för samhällspåföljder på det sätt som framgår av 31 § § mom., att inleda och avbryta verkställigheten.

Utifrån 25 och 26 § hör det i sin tur till domstolen att förvandla övervakningsstraff till ovillkorligt fängelse. Enligt 26 § har inte ens domstolen någon prövningsrätt, om den konstaterar att den dömde har handlat på det sätt som avses i 19 §. För att undvika oklarheter kring tolkningen inskräpper lagutskottet att sista meningen i 19 § ska läsas så som den är skriven, alltså att den inte ger Brottspåföljdsmyndigheten någon rätt att pröva förbud mot att inleda verkställigheten av övervakningsstraffet eller att avbryta verkställigheten.

Paragrafen innehåller en generalklausul om att saken också förs till domstol om den dömde "annars uppsåtligen och grovt bryter mot de skyldigheter som anges i denna lag". Grundlagsutskottet anser att förteckningen över grova brott mot skyldigheter lämpligen bör vara uttömmande och att punkten därför bör ersättas med att de fall i motiven som den är tänkt att tillämpas på tas in i lagen.

Som lagutskottet ser det är den entydigaste lösningen för den som tillämpar lagen att där ingår en uttömmande förteckning över de fall som är tillämpliga. Med hänsyn till verkligheten är det inte möjligt att komma med en uttömmande uppräkningslista i lagen av alla sätt att bryta mot skyldigheterna. Men bestämmelsen är så noga avgränsad som den kan vara och tar hänsyn till den dömdes rättsskydd, anser utskottet. Exempelen på tillämpningssituationer i motiven styr lagtolkningen. Dessutom innehåller lagen en uttömmande uppräkningslista av den dömdes skyldigheter. Beslutet om förvandling av övervakningsstraffet till fängelsestraff fattas av domstolen och den dömde har rätt att överklaga beslutet. En liknande bestämmelse finns i 8 § i den gällande lagen om samhällstjänst. Lagutskottet tillstyrker således bestämmelsen enligt propositionen till denna del.

20 §. Temporärt avbrott. Brottspåföljdsmyndigheten kan temporärt avbryta verkställigheten av ett övervakningsstraff eller av den återstående delen av straffet, om den dömde misstänks ha brutit mot sina skyldigheter enligt lagen och saken inte omedelbart kan utredas. Avbrottet får

pågå högst en månad. Lagutskottet föreslår alltså att 11 § 3 mom. kompletteras med att den tid som övervakningsstraffet temporärt har varit avbrutet av en orsak som avses i 20 § inte ska räknas in i maximitiden för att avtjäna övervakningsstraff. För att undvika oklarhet föreslår det en bestämmelse i 20 § om att strafftiden inte löper under avbrottet.

21 §. Hinder för avtjänande av övervakningsstraff. Enligt paragrafen kan verkställigheten av ett övervakningsstraff temporärt avbrytas för sammanlagt högst ett år, om avtjänandet av straffet i dess helhet under strafftiden förhindras av sjukdom, olycksfall eller någon annan motsvarande godtagbar orsak. För att undvika oklarhet föreslår lagutskottet att det i 1 mom. ska konstateras att strafftiden inte löper under avbrottet.

22 §. Verkställighet av flera övervakningsstraff. Flera övervakningsstraff som verkställs samtidigt ska enligt paragrafen räknas samman när de verkställs. De får sammanlagt vara högst ett år. Brottspåföljdsmyndigheten ska vid behov justera verkställighetsplanen enligt det förlängda straffet.

Lagutskottet noterar att propositionen utgår från att övervakningsstraffen inte ska behöva räknas samman när de verkställs. Tanken är att övervakningsstraffet ska fungera som en sista varning innan ovillkorligt fängelsestraff döms ut. Den kommer till uttryck i 6 kap. 11 a § 1 mom. 2 punkten i strafflagen, där det heter att "tidigare utdömda övervakningsstraff (...) inte utgör hinder för att övervakningsstraff döms ut". Det har också säkerställts genom att det utifrån 7 § ska framgå av Brottspåföljdsmyndighetens rapport vilka eventuella andra övervakningsstraff den dömde tidigare dömts till.

Men det kan förekomma fall där den dömde har flera övervakningsstraff som ska verkställas samtidigt. Det framgår inte av bestämmelsen hur man ska gå till väga när olika kvotdelar räknas samman. Därför måste bestämmelsen göras tydligare. Då ska det också preciseras hur eventuella avräkningar enligt 6 kap. 13 § i strafflagen ska beaktas. Lagutskottet föreslår följaktligen änd-

ringar i paragrafen. Av den orsaken bör också 22 § 1 mom., 24 § och 26 § 2 mom. preciseras.

23 §. Återkallande av samtycke och förändring i omständigheterna. Utifrån 1 mom. har bara myndiga personer rätt att återkalla sitt samtycke till att övervakningsstraffet verkställs och övervakningsbesök görs i bostaden. Grundlagsutskottet anser utifrån det som det uttalat om minderårigas rättsliga villkor att också de ska ha möjlighet att återkalla sitt samtycke. Det är villkoret för att lagförslaget ska kunna behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Lagutskottet föreslår följaktligen att ordet "myndig" stryks i 1 mom.

24 §. Villkorlig frihet och prøvotid. Av de skäl som konstaterats i samband med 22 § föreslår lagutskottet att 24 § 1 mom. kompletteras i de delar som gäller uträkning av kvotandelar av övervakningsstraff som ska verkställas samtidigt och avräkningar enligt 6 kap. 13 § i strafflagen.

För att begreppen ska vara konsekventa föreslår lagutskottet att ordet "avtjänas" i 2 mom. ersätts med "verkställs". "Avtjänandet av övervakningsstraff" täcker in hela övervakningsstrafftiden, inbegripet tiden för villkorlig frihet. "Verkställigheten av övervakningsstraff" omfattar i sin tur den tid då den dömde står under teknisk övervakning före villkorlig frigivning.

Paragrafens 3 mom. gäller verkställighet av reststraff. Bestämmelsen kan ge den oriktiga uppfattningen att reststraff verkställs som övervakningsstraff. Lagutskottet föreslår därför att övervakningsstraff inte alls ska nämnas i bestämmelsen.

26 §. Straff som döms ut i stället för övervakningsstraff. Av de skäl som anges i samband med 22 § föreslår utskottet att 26 § 2 mom. preciseras. Om den dömde avtjänar ett sammanräknat övervakningsstraff enligt 22 § bestående av kvotandelar på sammanlagt över ett år, ska domstolen förvandla också den del av de utdömda övervakningsstraffen som överskrider ett år till ovillkorligt fängelse. För en sådan situation att ett sammanräknat straff bestående av olika kvotandelar av villkorlig frigivning förvandlas till

ovillkorligt fängelse bör det i lagen också finnas en bestämmelse om vilken kvotandel som tillämpas på villkorlig frigivning från detta fängelsestraff. Utskottets förslag är att villkorlig frigivning från detta straff bestäms enligt den strängaste kvotandelen.

27 §. Nytt fängelsestraff. I 1 mom. sägs det att om åklagaren beslutar åtala den som avtjänar övervakningsstraff eller som dömts till ett sådant straff och åtalet gäller ett brott som enligt åklagarens bedömning kan medföra ovillkorligt fängelse, kan åklagaren underrätta Brottsåtgärdsmyndigheten om saken för förbudande av verkställighet av övervakningsstraffet. Bestämmelsen gäller också om brottet har begåtts innan övervakningsstraffet börjar verkställas. Lagutskottet anser att bestämmelsen lämpligen bör ge åklagaren en viss prövningsrätt. Men det påpekar att ju mer sannolikt det är att påföljden vid åtalsprövningen blir ovillkorligt fängelse, desto mer motiverat är det att åklagaren underrättar Brottsåtgärdsmyndigheten.

Enligt *andra meningen* i 1 mom. ska myndigheten efter att ha blivit underrättad om saken förbjuda att verkställigheten av övervakningsstraffet inleds eller fortgår. Meningen har inte varit att lagstifta att Brottsåtgärdsmyndigheten utifrån bestämmelsen ska förbjuda att en person som redan är villkorligt frigiven får fortsätta att vara det. För att undvika oklarheter kring tolkningen föreslår lagutskottet att det finska ordet "valvontarangaistus" ersätts med uttrycket "valvontarangaistuksen täytäntöönpano", vilket inte påverkar den svenska texten som redan ger uttryck för detta. Som utskottet konstaterat i samband med 24 § omfattar "verkställigheten av övervakningsstraff" den tid då den dömden står under teknisk övervakning före villkorlig frigivning.

Utifrån 2 mom. kan domstolen förbjuda att verkställigheten av övervakningsstraffet inleds eller fortgår när den som tidigare dömts till övervakningsstraff döms till ovillkorligt fängelsestraff. Om domstolen bestämmer om ett sådant förbud ska den samtidigt bestämma att den åter-

stående delen av övervakningsstraffet ska avtjänas i fängelse. Om ett brott som ger ett ovillkorligt fängelsestraff har begåtts under prövotiden för övervakningsstraff tillämpas 24 § 3 mom. Lagförslagets 27 § 2 mom. är tillämpligt på fall där ett brott som leder till ovillkorligt fängelsestraff har begåtts innan den som dömts till övervakningsstraff har blivit villkorligt frigiven och övervakningsstraffet fortfarande är helt eller partiellt oavtjänat. Lagutskottet vill precisera bestämmelsens räckvidd utifrån detta. För den terminologiska konsekvensen skall bör uttrycket "den återstående delen" ersättas med "den oavtjänade delen".

28 §. Beaktande av avtjänat övervakningsstraff. När den som dömts till övervakningsstraff döms till ett nytt straff i de fall som avses i 21 § 3 mom., 26 § eller 27 § 2 mom., ska enligt 28 § 1 mom. från det straff som dömts ut avräknas den andel som motsvarar det redan avtjänade övervakningsstraffet. Lagutskottet påpekar att det enligt samtliga bestämmelser som det hänvisas till i 1 mom. bara är den del av övervakningsstraffet som inte har avtjänats som förvandlas till fängelsestraff. Det handlar om att förvandla bara den del av straffet som är oavtjänad till fängelsestraff och då är det inte längre motiverat att avräkna någonting på grund av att övervakningsstraffet är partiellt avtjänat. Följaktligen bör bestämmelsen om straffavräkning strykas i 1 mom. Men där behöver fortfarande föreskrivas om förvandlingsrelationen.

I 2 mom. föreskrivs det om straffavräkning när den dömden med sitt eget samtycke har börjat avtjäna sitt övervakningsstraff enligt tingsrättens beslut och han eller hon på grund av överklagande döms till något annat straff än övervakningsstraff. Här är det på sin plats med en bestämmelse om straffavräkning eftersom det handlar om att hela övervakningsstraffet ersätts med något annat straff. Med något annat straff än övervakningsstraff avses givetvis fängelsestraff. Bestämmelsen om straffavräkning måste ändå preciseras med beaktande av särskilda verkställighetssituationer.

29 §. *Övervakaren och den som biträder honom eller henne.* I 1 mom. föreskrivs det om övervakaren och den person som biträder honom eller henne, alltså biträdande övervakaren. Vidare föreskrivs där om utbildningskrav och andra krav på biträdande övervakaren. Enligt momentets sista mening kan också någon annan lämplig person utses till biträdande övervakare, om det är nödvändigt för att säkerställa övervakningen. Grundlagsutskottet har ändå ansett det viktigt för den dömdes rättsskydd att bestämmelsen kompletteras med det som sägs i motiven om att det är exceptionellt att någon annan person än en sådan som uppfyller behörighetsvillkoren utses till biträdande övervakare. Bestämmelsen inverkar dock inte på lagstiftningsordningen.

Lagutskottet konstaterar att det finns en liknande bestämmelse om biträdande övervakare i 10 § 2 mom. i lagen om ungdomsstraff (1196/2004), som stiftades med grundlagsutskottets medverkan, och 2 a § i lagen om samhällstjänst (641/2010) och 4 § i lagen om övervakning av villkorligt fängelse (634/2010). Det är viktigt att enhetliga bestämmelser tillämpas vid verkställigheten av samhällspåföljder, eftersom samma personer tjänar som biträdande övervakare. Justitieministeriet har tillsatt en kommission för samhällspåföljder som ser på hela fältet av samhällspåföljder. Kommissionen kan i samband med sitt uppdrag göra de nödvändiga preciseringarna. Utskottet kan i sig omfatta det som sägs i motiven till 29 § att det är exceptionellt om någon annan person än en sådan som uppfyller behörighetsvillkoren utnämndes till biträdande övervakare.

Utskottet hänvisar här till sitt förslag i samband med 30 § att precisera den biträdande övervakarens status, alltså att denne inte ensam får göra ett besök i den dömdes bostad, utan bara i sällskap av övervakaren eller någon annan tjänsteman från Brottsförhållningsmyndigheten. Dessutom är det bara övervakaren eller någon annan tjänsteman från Brottsförhållningsmyndigheten som enligt 31 § får fatta beslut till exempel om säkerhetskontroll och kontroll av drogfrihet. I 16 § föreskrivs det att en säkerhetskontroll bara får ut-

föras av en tjänsteman från Brottsförhållningsmyndigheten.

30 §. *Övervakarens och den biträdande övervakarens uppgifter.* I 2 mom. sägs det att den biträdande övervakaren ska bistå övervakaren i att utföra uppdragen i 1 mom. Grundlagsutskottet ser inget hinder för att lagstifta att en person utanför myndighetsmaskineriet kan utses för att bistå övervakaren i åtgärder som omfattas av hemfriden. Men det anser att inte bara 6 och 13 § utan också 30 § 2 mom. bör ändras för att det ska framgå att det bara är en myndighet som har tillträde till den dömdes bostad för att utreda misstanke om förseelse. Det är ett villkor för att lagförslaget ska kunna behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Därför vill lagutskottet komplettera 2 mom. med att den biträdande övervakaren har rätt att göra övervakningsbesök i den dömdes bostad bara i sällskap av övervakaren eller någon annan tjänsteman från Brottsförhållningsmyndigheten. Bestämmelsen gäller alla övervakningsbesök som avses i 1 mom., inte bara besök för att utreda misstanke om förseelse.

31 §. *Beslutanderätt.* Paragrafen anger i detalj hur beslutanderätten bestäms i olika frågor. I 20 § föreskrivs det om avbrott i verkställigheten av övervakningsstraff, om den dömda misstänks ha brutit mot sina lagfästa skyldigheter och saken inte omedelbart kan utredas. Det rör sig om en viktig rättsskyddsfråga för den dömda. Lagutskottet vill komplettera paragrafen med en bestämmelse om detta. För konsekvensens skull bör det vara direktören för enheten för samhällspåföljder eller den biträdande direktör eller brottsförhållningschef som bestäms i arbetsordningen som beslutar om temporärt avbrott. Paragrafens 2 mom. bör kompletteras på detta sätt.

Under behandlingen i utskottet lyftes behovet fram av att lagstifta också om vilken tjänsteman med ansvar för verkställigheten som ska svara för beräkning av strafftiden. I den gällande fängelselagen finns ingen motsvarande bestämmelse om beräkning av strafftiden. Övervakningsstraffet är en ny typ av påföljd och då är det viktigt att tolkningen av beräkningen är samordnad. Följ-

aktligen bör den tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten som svarar för beräkning av strafftiden lämpligen anges i lagen. Utskottet föreslår en bestämmelse om detta i 2 mom. Det faller sig naturligt att verkställighetschefen svarar för beräkningen av strafftiden. Det finns en verkställighetschef inom alla tre brottspåföljdssektorer. Vidare är det motiverat att den tjänsteman som svarar för beräkningen av strafftiden också beslutar om villkorlig frigivning. Det fattas många beslut och därför är det också viktigt att hans eller hennes ställföreträdare får fatta beslut. Utskottets förslag är att det ska bestämmas närmare om ställföreträdaren i Brottspåföljdsmyndighetens arbetsordning. I praktiken är det oftast notarien. I den bestämmelse som lagutskottet föreslår föreskrivs det också om villkorlig frigivning och därmed bör villkorlig frigivning strykas i förteckningen i 2 mom. över de frågor som direktören för enheten för samhällspåföljder, biträdande direktören och brottspåföljdsschefen beslutar om.

33 §. Ordnanande av den centrala övervakningen. Brottspåföljdsmyndigheten ska ordna den centrala övervakningen av verkställigheten av övervakningsstraff på ett riksomfattande plan och regionalt. Brottspåföljdsmyndigheten kan också skaffa och ingå avtal med en privat tjänsteleverantör om datasystemen i kontrollcentralen, deras underhåll, tekniska övervakning och tjänster för att sända, ta emot och förmedla alarm, om det är nödvändigt för att uppgiften ska kunna skötas på behörigt sätt. I avtalet ska det anges vilka datasystem och programvaror som ska användas vid övervakningen, vilka uppgifter som kontrollcentralen ska ha hand om, vilka anställda som ska göra det och övriga liknande faktorer som garanterar att kontrollcentralen fungerar som den ska. Brottspåföljdsmyndigheten ska se till att de anställda har den utbildning och erfarenhet som behövs i arbetet. Myndigheten övervakar att verksamheten följer reglerna och svarar för att kontrollcentralen fungerar tillförlitligt och professionellt. I 2 mom. nämns det särskilt att språklagen och bestämmelserna om straff-

rättsligt tjänstemannaansvar tillämpas på de anställda.

Grundlagsutskottet anser i sitt utlåtande att det handlar om delegering av en offentlig förvaltningsuppgift till privata om den centrala övervakningen upphandlas av privata tjänsteleverantörer. Det menar att de uppgifter som avses i bestämmelsen är mycket tekniska till sin natur och i första hand avsedda som handräckning till Brottspåföljdsmyndigheten. I lagen föreskrivs vilka faktorer det ska finnas bestämmelser om i avtalen med enskilda parter. Så vitt grundlagsutskottet kan se uppfyller bestämmelserna också i övrigt de krav som grundlagen ställer på överföring av offentliga förvaltningsuppgifter till andra än myndigheter och påverkar därmed inte lagstiftningsordningen.

Lagutskottet anser att de föreslagna bestämmelserna är lämpliga. Det menar i likhet med grundlagsutskottet att de på grund av skyddet för personuppgifter ytterligare måste kompletteras med det som står i motiven (s. 50) om att enskilda personer som har hand om kontrollcentralens uppgifter inte har rätt att få tillgång till Brottspåföljdsmyndighetens register.

36 §. Närmare bestämmelser och föreskrifter. I samband med de praktiska förberedelserna inför övervakningsstraffet har det kommit fram att det genom förordning av statsrådet behöver utfärdas närmare bestämmelser också om när verkställigheten av övervakningsstraff ska inledas, de verkställande myndigheternas uppgifter, verkställighetsförordnandet och verkställighetsförfarandet, förfarandet vid brott mot skyldigheter och förfarandet vid villkorlig frigivning. Följaktligen föreslår utskottet att paragrafen kompletteras med en bemyndigandebestämmelse också om dem.

37 §. Ersättning för skada som orsakats av den som dömts till övervakningsstraff. För att undvika oklarhet har lagutskottet preciserat det som sägs om stället för att fullgöra verksamhetsskyldigheten i 1 mom.

38 §. Hänvisningsbestämmelse. Paragrafen föreskriver om övervakningsstraff i relation till

ovillkorligt fängelsestraff som döms ut enligt 74 och 75 § i civiltjänstlagen (1446/2007) och 118 § i värnpliktslagen (1438/2007). Där sägs att övervakningsstraff kan dömas ut i stället för ett sådant fängelsestraff. Lagutskottet har av de skäl som nämns i den allmänna motiveringen föreslagit att det längsta övervakningsstraffet i 6 kap. 11 a § ska minskas från åtta till sex månader. Det betyder att övervakningsstraff inte kan dömas ut om straffet blir längre än sex månader. I praktiken kan de som vägrar fullgöra värnplikt eller civiltjänst i vissa fall dömas till längre fängelsestraff än sex månader. Övervakningsstraff kan dömas ut bara om alla villkoren i 6 kap. 11 a § är uppfyllda. För att undvika oklarhet föreslår lagutskottet att 38 § preciseras på denna punkt.

3. Lag om ändring av 4 kap. 1 § och 11 § i fängelselagen

4 kap. Ankomst till ett fängelse och placering i fängelset

1 §. Fångelser. I gällande 4 kap. 1 § 2 mom. i fängelselagen sägs det att fångar i öppna anstalter kan vistas och röra sig på fängelseområdet, avdelningsområdet, arbetsplatsen eller något annat verksamhetsställe utan omedelbar övervakning. Nu föreslås momentet bli kompletterat med en bestämmelse om att fångar i öppna anstalter kan övervakas med tekniska anordningar som installeras i fängelselokaler, ges till fången eller fästs vid fångens handled, vrist eller midja eller med en kombination av sådana anordningar.

Grundlagsutskottet har tidigare konstaterat att det av ett frihetsstraff och dess natur följer att den grundlagsfästa hemfriden inte gäller en cell i en straffanstalt (se GrUU 12/1998 rd). Man kan göra samma bedömning om lokalerna i ett öppet fängelse. De bestämmelser som ger rätt till observation av fångar är emellertid betydelsefulla framför allt med avseende skyddet för privatlivet i grundlagen. Utskottet har påpekat att optisk övervakning är en särskilt känslig form av

teknisk observation (se GrUU 12/1998 rd). Därför anser det att lagutskottet har anledning att ytterligare se på hur nödvändigt det är med sådan övervakning.

Lagutskottet konstaterar att syftet såvitt det gäller optisk övervakning är att det gällande rättsliga läget inte rubbas med den här lagen. De anordningar som används för att verkställa lagen får inte möjliggöra optisk övervakning eller avlyssning i större omfattning än vad som är tillåtet enligt gällande lagstiftning.

Bestämmelsen om tekniska anordningar som fästs vid fångens handled, vrist eller midja föreslås med hänvisning till grundlagsutskottets utlåtande bli preciserad med att det handlar om anordningar som fästs på fången. För att undvika oklarhet understryker utskottet att bestämmelsen inte ger rätt att kontrollera en fånges drogfrihet med hjälp av en anordning som fästs vid fångens handled eller vrist.

Utskottet har gjort en liten skrivteknisk korrigering i 2 mom. som inte påverkar den svenska texten.

4. Lag om ändring av 2 och 4 § i straffregisterlagen

10 §. (Ny). Regeringen föreslår att 2 § i straffregisterlagen (770/1993) ändras bland annat så att det i straffregistret antecknas uppgifter om domstolarnas avgöranden genom vilka någon i Finland har dömts till ovillkorligt fängelsestraff (lagförslag 4). Det måste samtidigt lagstiftas om när uppgifterna utplånas ur straffregistret. Men i lagförslag 4 finns ingen bestämmelse om detta. Följaktligen föreslår lagutskottet att 10 § 1 mom. 2 punkten kompletteras med en sådan bestämmelse. Utskottets förslag är att en uppgift om övervakningsstraff ska utplånas när tio år har förflutit från det att den laga kraft vunna domen gavs.

Till följd av utskottets förslag måste också *lagrubriken* och *ingressen* ändras.

5. Lag om ändring av 5 § i lagen om behandling av personuppgifter vid verkställighet av straff

5 §. *Samhällspåföljdsregistret.* Enligt 1 mom. 6 punkten ska samhällspåföljdsregistret innehålla uppgifter om innehållet i verkställighetsplanen för ett övervakningsstraff och övriga uppgifter som hänför sig till verkställigheten. Samtidigt blir den gällande 6 punkten i 1 mom. 7 punkten och hänvisningen i punkten ändras så att den också täcker in den nya 6 punkten.

Riksdagen antog den 24 juni 2010 en lag om utredning av unga brottsmisstänkta situation (633/2010). Genom den lagen upphävs lagen om unga förbrytare (262/1940). Lagen om utredning av unga brottsmisstänkta situation träder i kraft den 1 januari 2011. När den nya lagen har trätt i kraft kommer personundersökningar inte längre att göras om unga brottsmisstänkta. I stället görs det påföljdsutredningar. För att detta ska beaktas måste personundersökningar i 5 § 1 mom. 7 punkten bytas ut mot påföljdsutredningar.

7 §. *Övervaknings- och verksamhetsregistret.* (Ny). Enligt propositionen ska innehållet i verkställighetsplanen för ett övervakningsstraff och övriga uppgifter som hänför sig till verkställigheten föras in i det samhällspåföljdsregister som avses i 5 §. Efter det att propositionen avlämnades har det visat sig nödvändigt att införa uppgifter från verkställighetstiden i fångdataregistret, närmare bestämt verkställighetsregistret och övervaknings- och verksamhetsregistret. Det är nödvändigt bland annat för att det är till större nytta för beredningen av det nya gemensamma klientdatasystemet som ska tas i bruk om cirka fem år. Den gällande lagens 6 § om verkställig-

hetsregistret behöver inte ändras för att möjliggöra detta. Men 7 § om övervaknings- och verksamhetsregistret behöver kompletteras. Därför föreslår utskottet att 7 § kompletteras med ett nytt 3 mom. om att övervaknings- och verksamhetsregistret också innehåller uppgifter om den preciserade verkställighetsplanen och övriga uppgifter som är nödvändiga för att verkställa och övervaka övervakningsstraff.

Av utskottets förslag till nytt 7 § 3 mom. följer att också lagens rubrik och ingress måste ändras.

6. Lag om ändring av 24 § i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet

24 §. *Sekretessbelagda myndighetshandlingar.* I 1 mom. 27 punkten föreslås ett tillägg om handlingar som innehåller uppgifter om utredning av förutsättningarna för övervakningsstraff och dess verkställighetsplan. Den preciserade verkställighetsplanen i 9 § i lagförslag 2 innehåller likaledes sekretessbelagda uppgifter. Eftersom det lagstiftas särskilt om dem i lagförslag 2 bör de för att undvika oklarhet nämnas särskilt också i den aktuella punkten i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet.

Utskottets förslag till beslut

Riksdagen

godkänner lagförslag 7 och 8 utan ändringar,

godkänner lagförslag 1–6 med ändringar (Utskottets ändringsförslag) och

godkänner två uttalanden (Utskottets förslag till uttalanden).

Utskottets ändringsförslag

1.

Lag**om ändring av strafflagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i strafflagen (39/1889) 6 kap. 1 § 1 mom., 7 kap. 7 § och 8 kap. 11 §, sådana de lyder, 6 kap. 1 § 1 mom. och 7 kap. 7 § i lag 515/2003 och 8 kap. 11 § i lag 297/2003, samt
fogas till 6 kap. en ny 11 a §, som följer:

6 kap.

Om bestämmande av straff1 §
(Som i RP)

11 a §

Övervakningsstraff

En gärningsman döms till ett lika långt övervakningsstraff i stället för ovillkorligt fängelsestraff, högst sex månader, om

(1 punkten som i RP)

2) tidigare utdömda övervakningsstraff eller ovillkorliga fängelsestraff eller det aktuella brottets art inte *ska anses utgöra ett* hinder för att övervakningsstraff döms ut, och

(3 punkten som i RP)

Ett villkor för övervakningsstraff är också att gärningsmannen har samtyckt till att straffet döms ut som övervakningsstraff och att de myndiga personer som bor i samma bostad som gärningsmannen *av sin egen bestämda vilja* har samtyckt till att övervakningsstraffet verkställs i denna bostad. Ett ytterligare villkor är att gär-

ningsmannen på grund av en utredning om övervakningsstraffet kan åläggas i 2 § i lagen om övervakningsstraff (/) avsedd skyldighet att stanna i sin bostad och att delta i verksamhet som anvisas honom eller henne och att gärningsmannen kan antas klara av övervakningsstraffet. *Övervakningsstraff får inte dömas ut utan en verkställighetsplan. I 8 § 3 mom. i lagen om övervakningsstraff föreskrivs att de minderåriga som bor i bostaden ska tillfrågas om sin åsikt och höras.*

7 kap.

Om gemensamt straff7 §
(Som i RP)

8 kap.

Om preskription11 §
(Som i RP)

2.

Lag om övervakningsstraff

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 kap.

Allmänna bestämmelser

1 §
(Som i RP)

2 §

Övervakningsstraff

(1 mom. som i RP)

Övervakningsstraff innebär en skyldighet för den dömda (utesl.) att stanna i sin bostad och att delta i sådan verksamhet som anvisas honom eller henne. Övervakningsstraff kan verkställas också på något annat lämpligt ställe där den dömda vårdas eller annars vistas.

3 §
(Som i RP)

4 §

Rätt att avlägsna sig från bostaden

Den dömda får avlägsna sig från sin bostad endast på det sätt som föreskrivs i den verkställighetsplan och det veckoschema som avses i 9 §, om inte något annat följer av 17 §.

5 §
(Som i RP)

6 §

Övervakning

Den som dömts till övervakningsstraff övervakas med hjälp av tekniska anordningar som installeras i hans eller hennes bostad, ges till den

dömda eller fästs på den dömda vid handleden, vristen eller midjan eller med en kombination av sådana anordningar. *De tekniska anordningarna får inte möjliggöra teknisk avlyssning eller optisk övervakning enligt 5 a kap. 1 § i tvångsmedelslagen (450/1987) inom ett område som omfattas av hemfriden.*

Brottsförklaringsmyndigheten ska hålla tillräcklig kontakt med den dömda och med det ställe där han eller hon deltar i den verksamhet som anvisats samt göra övervakningsbesök i den dömdes bostad och på det ställe där han eller hon deltar i verksamhet. En tjänsteman vid Brottsförklaringsmyndigheten och en biträdande övervakare enligt 29 § i *dennes sällskap* har rätt att oanmäld få tillträde till den dömdes bostad för att övervaka att den dömda fullgör sin skyldighet att stanna i sin bostad och att vara drogfri. Den som gör övervakningsbesök ska undvika att väcka onödig uppmärksamhet. Övervakningen ska genomföras så att den inte ingriper i någons rättigheter i större omfattning eller orsakar större olägenhet än vad som är nödvändigt för att uppgiften ska kunna skötas.

2 kap.

Utredning av förutsättningarna för övervakningsstraff

7 §

Utredning av förutsättningar samt verkställighetsplanen

(1—3 mom. som i RP)

Domstolen får döma den misstänkte till övervakningsstraff bara om den bedömer att det utifrån utredningen enligt 1 mom. finns förutsättningar för det och om en verkställighetsplan för

övervakningsstraffet har lämnats in till domstolen innan straffet döms ut. (Nytt 4 mom.)

8 §

Förfarandet när förutsättningar utreds och verkställighetsplanen utarbetas

(1 och 2 mom. som i RP)

De myndiga personer som bor i den bostad som ska användas för avtjänande av övervakningsstraffet ska skriftligen samtycka till att straffet verkställs och till att övervakningsbesök i anslutning till verkställigheten görs i bostaden. Samtycket ska fogas till verkställighetsplanen. Samtycket ska innefatta en försäkran enligt 6 kap. 11 a § i strafflagen om att det har getts av egen bestämd vilja. De som är under 18 år ska tillfrågas om sin åsikt och höras i samarbete med barnskyddsmyndigheterna på det sätt som föreskrivs i 20 § i barnskyddslagen (417/2007). Åsikten ska antecknas i en bilaga till planen. Övervakningsstraff får inte börja verkställas om en minderårig av grundad anledning motsätter sig verkställigheten och med hänsyn till sin ålder och utvecklingsnivå är mogen att bedöma saken.

3 kap.

Verkställighet av övervakningsstraff

9 §

Precisering av verkställighetsplanen

Brottspåföljdsmyndigheten ska utan dröjsmål utarbeta och fastställa en preciserad plan för verkställighet av ett övervakningsstraff när straffet ska verkställas på det sätt som avses i 11 §. I den preciserade verkställighetsplanen ska antecknas den beräknade dagen för att börja avtjäna straffet. Den preciserade planen ska innehålla uppgifter och föreskrifter vilka är mera detaljerade än de som ingår i planen enligt 7 § och vilka gäller hela den tid som övervakningsstraffet verkställs. Uppgifterna ska avse

(1—8 punkten som i RP)

(2 mom. som i RP)

10 §
(Som i RP)

11 §

Tid för avtjänande av övervakningsstraff

Verkställigheten av ett övervakningsstraff ska inledas utan dröjsmål och verkställigheten av straffet ska slutföras inom ett år från det att domen blivit verkställbar, om inte något annat följer av 3 mom. När flera övervakningsstraff verkställs på det sätt som avses i 22 § är tiden dock ett år och sex månader räknat från den sista domen som blivit verkställbar.

Avtjänandet av ett övervakningsstraff inleds efter att en preciserad verkställighetsplan fastställts den dag då de för verkställigheten nödvändiga tekniska övervakningsanordningarna har installerats eller överlämnats till den dömdes förfogande. En tjänsteman vid Brottsåtgärdsmyndigheten har rätt att få tillträde till den dömdes bostad för att installera, reparera eller avlägsna de tekniska övervakningsanordningarna. I övrigt iakttas i tillämpliga delar 3 kap. 1 § 1 och 2 mom. i fängelselagen (767/2005) när längden av ett övervakningsstraff räknas ut.

I maximitiden enligt 1 mom. inräknas inte den tid då verkställigheten av ett övervakningsstraff varit avbruten av en orsak som avses i 19 § eller den tid under vilken det varit förbjudet att inleda avtjänandet av straffet. I maximitiden (utesl.) inräknas inte heller den tid då verkställigheten av ett övervakningsstraff varit temporärt avbruten av en orsak som avses i 20 § eller i 21 § 1 mom. eller då det varit förbjudet att inleda eller fortsätta avtjänandet av övervakningsstraffet av den orsak som avses i 27 § 1 mom. Om verkställigheten av övervakningsstraffet inte kan inledas inom den tid som föreskrivs i 1 mom. för att den dömda är häktad, avtjänar något annat straff eller verkställigheten av ett tidigare övervakningsstraff är avbruten, tillämpas 21 § 2 och 3 mom.

12 §
(Som i RP)

13 §

Den dömdes allmänna skyldigheter

Den som dömts till övervakningsstraff är skyldig att

(1—6 punkten som i RP)

7) ge en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten (*utesl.*) som utför ett övervakningsuppdrag och en biträdande övervakare i dennes sällskap tillträde till sin bostad.

14—16 §
(Som i RP)

17 §

Temporära undantag från skyldigheten att delta i verksamhet eller stanna i bostaden

Den dömden kan i enskilda fall beviljas tillstånd till temporärt undantag från en skyldighet som anges i verkställighetsplanen enligt 9 §, om det är nödvändigt på grund av att den dömden insjuknat eller på grund av någon annan oförutsägbart händelse som inverkar på straffverkställigheten. Den dömden är skyldig att utan dröjsmål underrätta Brottspåföljdsmyndigheten om en sådan orsak.

Den dömden får utan föregående tillstånd avvika från en skyldighet enligt 9 §, om det av tvingande skäl är nödvändigt i en situation som avses i 1 mom. Den dömden är skyldig att utan dröjsmål underrätta Brottspåföljdsmyndigheten om detta.

18 §

Brott mot skyldigheter

Om den dömden misstänks ha brutit mot skyldigheter enligt 13—15 § eller 17 § på något annat sätt än vad som avses i 19 § ska Brottspåföljdsmyndigheten utreda saken. Vid utredningen ska den dömden ges möjlighet att bli hörd. Om

den dömden konstateras ha handlat i strid med de skyldigheter som bestäms i denna lag, ska Brottspåföljdsmyndigheten ge honom eller henne en skriftlig varning.

(2 mom. som i RP)

19 §

Grovt brott mot skyldigheter

Om den dömden inte börjar avtjäna sitt straff eller avbryter avtjänandet och om det inte finns någon godtagbar orsak till att förfara på detta sätt, gör sig skyldig till brott för vilket påföljden är ett strängare straff än böter eller om han eller hon trots skriftlig varning på nytt handlar i strid med de skyldigheter som anges i denna lag eller annars uppsåtligen och grovt bryter mot de skyldigheter som anges i denna lag, ska Brottspåföljdsmyndigheten vidta åtgärder för att föra saken till domstol. Samtidigt ska förbud ges mot att inleda verkställigheten av övervakningsstraffet eller verkställigheten av straffet avbrytas, om verkställigheten redan har inletts.

20 §

Temporärt avbrott

Brottspåföljdsmyndigheten kan temporärt avbryta verkställigheten av ett övervakningsstraff eller av den återstående delen av straffet, om den dömden misstänks ha brutit mot sina skyldigheter enligt denna lag och saken inte omedelbart kan utredas. Avbrottet får pågå högst en månad. Strafftiden löper inte under avbrottet.

21 §

Hinder för avtjänande av övervakningsstraff

Brottspåföljdsmyndigheten kan temporärt avbryta verkställigheten av ett övervakningsstraff för sammanlagt högst ett år, om avtjänandet av övervakningsstraffet i dess helhet under strafftiden förhindras av sjukdom, olycksfall eller någon annan motsvarande godtagbar orsak. Strafftiden löper inte under avbrottet.

(2 och 3 mom. som i RP)

22 §

Verkställighet av flera övervakningsstraff

Flera övervakningsstraff som verkställas samtidigt sammanräknas vid verkställigheten. Den sammanlagda längden av övervakningsstraffens kvotdelar enligt 24 §, med beaktande av avräkningar enligt 6 kap. 13 § i strafflagen, är högst ett år. Brottspåföljdsmyndigheten ska vid behov justera verkställighetsplanen på det sätt som det förlängda straffet kräver.

23 §

Återkallande av samtycke och förändring i omständigheterna

Om en (utesl.) person som bor i samma bostad som den som dömts till ett övervakningsstraff, av grundad anledning skriftligen återkallar det samtycke som avses i 8 § 3 mom., ska Brottspåföljdsmyndigheten utreda om övervakningsstraffet kan verkställas i någon annan bostad eller om saken ska föras till domstol.

(2—4 mom. som i RP)

24 §

Villkorlig frihet och prøvotid

Den som dömts till övervakningsstraff ska frigges villkorligt enligt bestämmelserna i 2 c kap. 5 — 7 § i strafflagen och med beaktande av en eventuell avräkning enligt 6 kap. 13 § i strafflagen. Den som avtjänar övervakningsstraff som verkställs på samma gång frigges villkorligt när en så lång tid av övervakningsstraffen har verkställts som fås genom att räkna samman de kvotdelar som enligt 2 c kap. 5 § i strafflagen ska tillämpas på vart och ett straff. När kvotdelen beräknas ska delar av dagar inte beaktas. När den dömden frigges villkorligt börjar en prøvotid som till sin längd motsvarar det reststraff som återstår.

Den sista dagen då övervakningsstraffet verkställs ska Brottspåföljdsmyndigheten ta ur bruk

och omhänderta de tekniska övervakningsanordningar som använts vid straffverkställigheten.

Om den dömden begår ett brott under prøvotiden, (utesl.) tillämpas bestämmelserna om verkställighet av reststraff i 2 c kap. 14 § i strafflagen.

4 kap.

Förvandling till fängelse25 §
(Som i RP)

26 §

Straff som döms ut i stället för övervakningsstraff

(1 mom. som i RP)

Om den dömden har avtjänat flera övervakningsstraff, ska den del av de sammanräknade övervakningsstraffen som inte avtjänats förvandlas till ovillkorligt fängelse. Om det förvandlade fängelsestraffet skulle leda till att olika kvotdelar tillämpas, iakttas vid verkställigheten det som föreskrivs om villkorlig frigivning från ett gemensamt fängelsestraff i 2 c kap. 6 § i strafflagen.

27 §

Nytt fängelsestraff

(1 mom. som i RP. Utskottets ändringsförslag påverkar inte den svenska texten.)

När den som tidigare dömts till övervakningsstraff döms till ovillkorligt fängelsestraff för ett brott som han eller hon begått innan den villkorliga frigivningen, kan domstolen förbjuda att verkställigheten av övervakningsstraffet inleds eller fortgår. När domstolen förbjuder att ett övervakningsstraff som dömts ut tidigare verkställs, ska domstolen bestämma att den oavtjänade delen av övervakningsstraffet ska avtjänas som fängelsestraff.

(3 mom. som i RP)

28 §

Beaktande av avtjänat övervakningsstraff

När den som dömts till övervakningsstraff döms till ett nytt straff i de fall som avses i 21 § 3 mom. eller 26 § eller i 27 § 2 mom., ska *vid förvandlingen* en hel dag eller en partiell dag avtjänat övervakningsstraff *motsvara* en dag i fängelse. Vid *förvandlingen* ska det beräknings-sätt som är fördelaktigast för den dömda tillämpas.

Om den dömda i det fall som avses i 12 § till följd av överklagande döms till *fängelsestraff*, ska *Brottspåföljdsmyndigheten från det fängelsestraff som ska verkställas avräkna* en andel som överensstämmer med det redan *avtjänade* övervakningsstraffet. *Motsvarande avräkning ska göras när domstolen har förbjudit verkställighet av övervakningsstraffet men inte bestämt hur långt det straff som ska verkställas som fängelsestraff är. Om den dömda har blivit villkorligt frigiven från övervakningsstraffet iakt-tas på motsvarande sätt vad som föreskrivs om verkställighet av skillnaden i 3 kap. 6 § i fängelse-lagen. I övrigt tillämpas 1 mom. vid avräk-ningen.*

5 kap.

Övervakare, biträdande övervakare och beslutsfattande

29 §

(Som i RP)

30 §

Övervakarens och den biträdande övervakarens uppgifter

(1 mom. som i RP)

Den biträdande övervakaren har till uppgift att bistå övervakaren vid utförandet av de uppdrag som anges i 1 mom. *Den biträdande övervakaren har rätt att göra övervakningsbesök i den dömdes bostad bara i sällskap av övervaka-ren eller någon annan tjänsteman från Brottspå-*

följdsmyndigheten. Den biträdande övervakaren ska dessutom iaktta de föreskrifter som en tjäns-teman vid Brottspåföljdsmyndigheten ger ho-nom eller henne om verkställigheten av övervaka-ningsstraffet och underrätta tjänstemannen om den dömda inte fullgör sina skyldigheter. Över-vakaren och den biträdande övervakaren ska be-handla den dömda korrekt och inte orsaka onödi-ga olägenheter för den dömda eller de som bor i samma bostad.

31 §

Beslutanderätt

(1 mom. som i RP)

Direktören för enheten för samhällspåföljder, den biträdande direktör eller brottspåföljdschef som bestäms i arbetsordningen beslutar om sådan varning som avses i 18 §, *sådan temporärt avbrott som avses i 20 §, sådant temporärt avbrott på grund av hinder som avses i 21 §, sådana följder av återkallande av samtycke som avses i 23 § (utesl.) och sådant tagande av blodprov som avses i 15 §. Verkställighetschefen el-ler någon annan tjänsteman som bestäms i ar-betsordningen svarar för beräkningen av straff-tiden och beslutar om villkorlig frigivning.*

(3 mom. som i RP)

6 kap.

Särskilda bestämmelser

32 §

(Som i RP)

33 §

Ordande av den centrala övervakningen

(1 mom. som i RP)

Om den centrala övervakningen på basis av ett avtal sköts på det sätt som avses i 1 mom., finns bestämmelser om rätten att besluta om ut-lämnande av handlingar som utarbetas i kon-trollcentralen i 14 § 1 mom. i lagen om offentlig-het i myndigheternas verksamhet (521/1999)

och om tystnadsplikt för arbetstagarna i det företag som sköter verksamheten i kontrollcentralen i 23 § i samma lag. *En arbetstagare i det företag som sköter den centrala övervakningen har inte rätt att få tillträde till Brottspåföljdsmyndighetens register.* När arbetstagaren sköter sitt uppdrag tillämpas det på honom eller henne språklagen och bestämmelser om straffrättsligt ansvar.

34 och 35 §
(Som i RP)

36 §

Närmare bestämmelser och föreskrifter

Genom förordning av statsrådet utfärdas närmare bestämmelser om *inledande av verkställigheten, verkställighetsmyndigheternas uppgifter, verkställighetsförordnandet, verkställighetsförfarandet*, förfarandet när en biträdande övervakare förordnas, hur de handlingar som hänför sig till övervakningsstraff ska utarbetas och behandlas samt om innehållet i handlingarna, om säkerhetskontroll och registrering av den, hur ett misstänkt berusningstillstånd hos den som dömts till övervakningsstraff ska konstateras och registreras, hur den dömdes brott mot sina skyldigheter vid övervakningsstraff ska utredas och registreras, hur ett avbrott i verkställigheten av ett övervakningsstraff ska registreras, *förfarandet vid brott mot skyldigheter*, hurdan verksamhet som kan godkännas som sådan verksamhet som avses i 3 §, *förfarandet vid villkorlig frigivning* samt om ersättning av den misstänktes eller den dömdes resekostnader.

(2 mom. som i RP)

37 §

Ersättning för skada som orsakats av den som dömts till övervakningsstraff

Det ställe där den dömde *fullgör sin verksamhetsskyldighet* enligt 3 § och den som hör till personalen på verksamhetsstället samt utomstående ska med statsmedel ersättas för sak- och personsador som den dömde orsakat av oaktsamhet när han eller hon utfört oavlönat arbete som ingår i övervakningsstraffet.

(2 mom. som i RP)

38 §

Hänvisningsbestämmelse

I stället för ett fängelsestraff som döms ut med stöd av 74 eller 75 § i civiltjänstlagen (1446/2007) eller 118 § i värnpliktslagen (1438/2007) kan det dömas ut ett övervakningsstraff, *om villkoren i 6 kap. 11 a § i strafflagen är uppfyllda*. På verkställigheten av ett sådant övervakningsstraff tillämpas bestämmelserna om fängelsestraff och villkorlig frigivning i 74, 75, 81 § 2—4 mom. och 82—85 § i civiltjänstlagen samt i 118 § i värnpliktslagen. På verkställighet av ett övervakningsstraff tillämpas i övrigt denna lag.

7 kap.

Ikraftträdande

39 §
(Som i RP)

3.

Lag

om ändring av 4 kap. 1 och 11 § i fängelselagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i fängelselagen (767/2005) 4 kap. 1 § 2 mom. och 11 §, av dem 4 kap. 11 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 89/2010, som följer:

4 kap.	stalter kan fångarna övervakas med tekniska anordningar som installeras i fängelselokaler, ges till fången eller fästs <i>på fången vid handleden, vristen eller midjan</i> eller med en kombination av sådana anordningar.
Ankomst till ett fängelse och placering i fängelset	
1 §	
<i>Fängelser</i>	11 § (Som i RP)
-----	-----
Fångar i öppna anstalter kan vistas och röra sig på fängelseområdet eller avdelningsområdet, arbetsplatsen och något annat verksamhetsställe utan omedelbar övervakning. I öppna an-	Ikraftträdandebestämmelsen (Som i RP)
-----	-----

4.

Lag

om ändring av (utesl.) straffregisterlagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i straffregisterlagen (770/1993) 2 § 1 mom. och 4 § 1 mom. 3 punkten och 4 mom. och 10 § 1 mom. 2 punkten, sådana de lyder, 2 § 1 mom. i lag 1458/2007 och 4 § 1 mom. 3 punkten och 4 mom. i lag 141/2001 och 10 § 1 mom. 2 punkten i lag 523/2001, som följer:

2 och 4 § (Som i RP)	2) uppgifter om ovillkorligt fängelsestraff på högst två år, om <i>övervakningsstraff</i> och om samhällstjänst sedan tio år förflutit, samt
10 § (Ny)	-----
Uppgifter ska utplånas ur straffregistret enligt följande:	från det den lagakraftvunna domen gavs.
-----	-----
	Ikraftträdandebestämmelsen (Som i RP)
-----	-----

5.

Lag**om ändring av 5 och 7 § i lagen om behandling av personuppgifter vid verkställighet av straff**

I enlighet med riksdagens beslut
 ändras i lagen om behandling av personuppgifter vid verkställighet av straff (422/2002) 5 § 6 punkten, samt
 fogas till 5 § en ny 7 punkt och till 7 § ett nytt 3 mom. som följer:

5 §

Samhällspåföljdsregistret

Samhällspåföljdsregistret innehåller uppgifter som är nödvändiga för utdömande och verkställighet av samhällspåföljder och som gäller personer som avtjänar en samhällspåföljd. Sådana uppgifter är

— — — — —
 (6 punkten som i RP)

7) uppgifter som hänför sig till påföljdsutredningar, lämplighetsutredningar samt andra förberedande åtgärder och utlåtanden som genomförts och lämnats för de påföljder som nämns i 2—6 punkten.

— — — — —

7 § (Ny)

Övervaknings- och verksamhetsregistret

— — — — —
 Övervaknings- och verksamhetsregistret innehåller också uppgifter om den preciserade verkställighetsplanen för den som dömts till övervakningsstraff och övriga uppgifter som är nödvändiga för att verkställa och övervaka övervakningsstraff.

—
 Ikraftträdandebestämmelsen
 (Som i RP)

6.

Lag**om ändring av 24 § i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet**

I enlighet med riksdagens beslut
 ändras i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999) 24 § 1 mom. 27 punkten, sådan den lyder i lag 385/2007, som följer:

24 §

Sekretessbelagda myndighetshandlingar

Om inte något annat föreskrivs särskilt, är följande myndighetshandlingar sekretessbelagda:

— — — — —

27) handlingar som innehåller uppgifter om rättspsykiatrisk sinnesundersökning av en åtalad, personundersökning av en ung förbrytare, verkställighetsplan för ungdomsstraff, lämplighetsutredning i samband med samhällstjänst som utförs i stället för fängelsestraff, utredning av förutsättningar för övervakningsstraff och dess

verkställighetsplan, *preciserad verkställighetsplan*, plan för strafftiden, frigivningsplan, över-

vakningsplan samt utlåtande som lämnats för
förfarandet vid frigivning av långtidsfångar,
— — — — —

Ikraftträdandebestämmelsen
(Som i RP)

Utskottets förslag till uttalanden

- 1 Riksdagen förutsätter att övervakningsstraffet inte orsakar merkostnader för kommunerna.
- 2 Riksdagen förutsätter att justitieministeriet lämnar en utredning till lagut-

skottet om verkställigheten av lagstiftningen om övervakningsstraff och elektronisk övervakning i öppna anstalter inom två år från det att lagstiftningen om övervakningsstraff har trätt i kraft.

Helsingfors den 9 december 2010

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Janina Andersson /gröna
vordf. Anna-Maja Henriksson /sv
medl. Esko Ahonen /cent
Ilkka Kantola /sd
Sampsa Kataja /saml
Krista Kiuru /sd
Jari Larikka /saml
Outi Mäkelä /saml

Raimo Piirainen /sd
Pirkko Ruohonen-Lerner /saf
Tero Rönni /sd
Mauri Salo /cent
Kari Uotila /vänst
Mirja Vehkaperä /cent
ers. Leena Harkimo /saml.

Sekreterare var

utskottsråd Minna-Liisa Rinne.

RESERVATION

Motivering

Regeringen föreslår en ny straffrättslig påföljd, övervakningsstraff. Straffet ska avtjänas i frihet, men den dömda övervakas under strafftiden med hjälp av tekniska anordningar och på andra sätt. Propositionen signalerar en betydande kriminalpolitisk kursändring, för om den går igenom betyder den att man kan klara sig undan fängelsestraff också för allvarliga brott. Därför bör ändringen få bred förankring i samhället innan den genomförs.

Med Schengenkonventionen har det varit lätt för kriminella från flera EU-länder att ta sig Finland. Det har resulterat i att utlänningar är klart överrepresenterade i finska fängelser — deras andel av hela befolkningen är 2—3 procent, medan redan över 10 procent av de ca 3 500 fångarna i våra fängelser är utlänningar. Problemet är särskilt aktuellt i södra Finland. I till exempel fängelserna i Vanda och Jokela utgjorde utländska fångar 2009 över 30 procent och i fängelset i Kervo över 20 procent av fångarna. Det primära målet bör vara att flytta över utländska fångar som avtjänar sitt straff i Finland till fängelser i deras hemländer innan man inför nya straffrättsliga påföljder som går ut på att straff inte ska avtjänas i fängelser.

Samtidigt som en del fängelser är överbelagda har det totala antalet personal inom brottspåföljdssektorn 2007—2009 minskat med omkring hundra årsverken till följd av statens produktivhetsprogram. När lagen bereddes togs det ingen hänsyn till att vi saknar organisation och personal för en adekvat styrning och övervakning av den nya straffformen, för fångvårdspersonalen arbetar redan nu under extremt ansträngande förhållanden.

Det nya övervakningsstraffet har ingen straffpreventiv effekt och bidrar inte till att förebygga

svart ekonomi, eftersom den som döms till övervakningsstraff kan fortsätta med sin kriminella verksamhet från sin bostad.

Övervakningsstraffet betyder dessutom att kostnaderna för hälso- och sjukvårdstjänster och missbrukarvård i anknytning till fångvården vältras över från staten på kommunerna, som redan som det är kämpar med ekonomiska svårigheter. I många kommuner är läget redan nu sådant att alla de som behöver missbrukarvård inte har adekvat tillgång till tjänster. Om missbrukarvården av dem som dömts till övervakningsstraff vältras över på kommunerna, finns det risk för att de inte får någon missbrukarvård alls.

Brottsoffrets synvinkel kommer inte tillräckligt väl fram i propositionen. Om övervakningsstraff är straffet också för ett grovt brott, kan offret uppleva det som om gärningsmannen inte får ett tillräckligt kännbart straff för sin gärning. Det kan påverka acceptansen för den nya straffformen i samhället i ett bredare perspektiv.

En minutiös efterlevnad av produktivhetsprogrammet och det stora antalet utländska fångar med åtföljande överbeläggning i fängelserna får inte leda till att man kan klara sig undan allvarliga brott utan lämpligt straff. Kostnaderna för hälso- och sjukvården och missbrukarvården som av hävd har hört till den statliga fångvården får inte vältras över på kommunerna. Regeringens proposition om det nya övervakningsstraffet är sammantaget bristfälligt beredd och det har inte anvisats adekvata resurser för att genomföra den.

Förslag

Jag föreslår

att lagförslagen förkastas.

Helsingfors den 9 december 2010

Pirkko Ruohonen-Lerner /saf